

III. TEADUSLIK JA METOODILINE TÖÖ EESTI TELEVISIOONIS.

1. Teaduslik uurimistöö

1960-ndate aastate algul tekkis üheaegselt paljude ajalehtede ja ajakirjade, raadio ja televisiooni toimetustes vajadus saada usaldusväärset informatsiooni lugejate, kuulajate ja vaatajate kohta. Paljude aastate jooksul olid peaaegu ainsaks tagasisidevormiks olnud kirjad. Iga toimeetus tegi saadud kirjadest oma järelduse lugejate-kuulajate-vaatajate kohta. Paljud tegevajakirjanikud tunnetasid aga, et ajakirjanduse ees seisvate ülesannete lahendamiseks oleks vaja hoopis põhjalikumad, teaduslike meetoditega kogutud esinduslikku informatsiooni.

1963.a. kevadel viidi Eesti Televisiooni toimetajate poolt ühiskondlikus korras läbi esimene sondažuurimine Tallinna Mererajoonis. Küsitleti üle kahesaja inimese. Küsitluse eesmärgiks oli saada teada, mis kellaegadel inimesed jälgivad telesaateid, millised saated on populaarsed ja millest tuntakse puudust. Kuna küsitlus ei olnud esinduslik, polnud võimalik saadud informatsiooni vaadelda kui Eesti NSV televaatajate arvamust. Kuid sellele vaatamata arvestati 1963/64.a. televisioonihooaja programmi koostamisel Tallinna televaatajate soove, eriti saadete eetrisoleku aegade täpsustamisel.

Nagu teada, oli meie vabariigis esimene ajalehe "Edasi" toimeetus, kes alustas tihedat koostööd Tartu Riikliku Ülikooli kommunikatsiooniuurijatega. 1965.a. loodi Eesti Raadiorühiskondliku arvamuse uurimise grupp. 1966.a. asutati samasu-

gune grupp ka Eesti Televisioonis. Riiklik Televisiooni ja Raadio Komitee seadis mõlemale grupile ülesandeks regulaarselt uurida meie vabariigi raadio- ja televisiooniauditooriumi. Ülesanne oli püstitatud, kuid sellega seoses kerkis üles palju probleeme. Vabariigis puudus sotsioloogide-kommunikatsiooniuurijate kaader. Enamus inimesi, kes hakkas nende probleemidega tegelema, olid humanitaarteadlased. Nad pidid väga lühikese ajaga ümber kvalifitseeruma. Suuri raskusi tekkis metodoloogiliste ja meetodiliste probleemide lahendamisega. Sel perioodil oli peaaegu ainus auditooriumi uurimise meetod ankeetküsitlus. Eeskujusid oli vähe ja Eesti Televisiooni ühiskondliku arvamuse uurimise grupi peamiseks nõuandjaks oli Poola Raadio ja Televisiooni organisatsiooni vastav osakond. Eeskju selliste uurimuste läbiviimiseks saadi veel Tšehhoslovakkia, Bulgaaria ja Ungari kolleegidelt. Tihe koostöö oli televisiooni uurimisgrupil Eesti Raadio ja Tartu Riikliku Ülikooli spetsialistidega. Kontaktid tekkisid ka Moskva, Leningradi, Sverdlovski teadlastega.

Selleks et korraldada esinduslik küsitlus meie vabariigis, tuli koostada elanikkonna koosseisu mudel. Selle ülesande lahendasid Eesti Raadio ja Tallinna Polütehnilise Instituudi demograafid. Eesti NSV Statistika Keskvalitsuse materjalidele toetudes moodustati mitmeastmelise valiku teel meie vabariigi täiskasvanud elanikkonna esindus (1300 inimest). Küsitluste kordasaatmiseks värvati 80 intervjuuerijat üle kogu Eesti NSV, kes pidid uurijate etteantud sotsiaaldemograafiliste tunnuste põhjal küsitlenu raadiokuulajaid ja televaata-

jaid.

16.märtsil 1966.a. kinnitas ENSV MN Riikliku Raadio ja Televisiooni Komitee Eesti Televisiooni nõukogu oma otsusega nr.27 Eesti Televisiooni auditooriumi tundmaõppimise organisatsioonilised põhietaapid. Otsuses oli fikseeritud küsitluse "Teie arvamus - 1966?" auditooriumi tundmaõppimise põhiülesanded ja kalenderplaan.

Uurimuse eesmärk oli välja selgitada televisioonisaadete nähtavusega seotud probleemid, fikseerida erinevate televisiooniprogrammide vaatamissagedus ja sobiv aeg saadete jälgimiseks, määrata kindlaks vaatajate huvid mitmesuguste eluvaldkondade vastu ja hoiakud erinevate kanalite suhtes. Küsitluse andmed pidid võimaldama edaspidi parandada Eesti Televisiooni programmi struktuuri, koostada senisest põhjendatum saadete ajaline jaotus (saatevõrk) ja viia see võimaluse piires kokku reaalse vaatamisvõimalusega. Samuti seati eesmärgiks vaatajate huvide selgitamine mitmesuguste eluvaldkondade vastu. Üheks uurimuse eesmärgiks oli veel täpsustada võimalusi Eesti Televisiooni ja Eesti Raadio programmide kooskõlastamiseks ja teadlikuks tööjaotuseks kahe kanali vahel.

Uurimus toimus 1966.a. kevadel ja saadud algmaterjalid töödeldi TRÜ Arvutuskeskuses. Analüüs lõpetati 1967.a. Uurimuse tulemusi rakendati Eesti Televisiooni programmi struktuuri muutmisel. Senisest rohkem hakati tähelepanu pöörama publitsistlikele ja meelelahutussaadetele. Koostati uus saatevõrk, kus arvestati vaatajate enamuse soove. Tolleaegne teadusliku uurimise tase ei küündinud siiski kõrgemale auditooriumi-

mi gruppide sotsiaal-demograafilisest kirjeldamisest. Auditoriumi klassifitseerimine püsivamate tunnuste põhjal seisib alles ees.

1969.a. sügisel algas uue uurimuse ettevalmistus. Mõõdunud aastate jooksul oli Eesti Televisiooni programm nii mahult kui ka elementidelt stabiliseerunud. Tööle oli tulnud hulgaliselt uusi teleajakirjanikke, kelle looming oli oluliselt muutnud teleasaadete ilmet. Oli välja kujunenud olukord, kus televisioonitöötajad tundsid vajadust täpsemalt määratleda oma saadete sihtauditoriumi, nad tahtsid teada saada, millise hinnangu on nende saadetele andnud vaataja, millised probleemid meie ühiskonnas kõige enam lahendamist vajavad. Vastavalt probleemid tuli täpsustada ja uued lahendada.

Vahepealsete aastate jooksul oli meie vabariigis tekkinud üleliiduliselt arvestatav ajakirjanduse-uurijate kaader, eelkõige Tartu Riiklikus Ülikoolis. Nende töödele võidi ka uue televisioonis kavandatud uurimuse tegemisel toetuda.

Uurimuse põhieesmärgiks oli välja selgitada meie vabariigi televisioonivaatajate huvide struktuur ja selle põhjal klassifitseerida teleauditorium. Analoogiline ülesanne oli Eesti NSV-s juba lahendatud ajalehe "Edasi" lugejaskonna klassifitseerimisel. Kolme möödunud aasta kestel oli läbi viidud arvestatavaid empirilisi uurimusi ka Leningradis, Moskvas, Sverdlovskis, Riias ja meie maa teistes piirkondades, mis aga jäid auditoriumi kirjeldamise tasemele sotsiaal-demograafiliste parameetrite põhjal. Selliseid andmeid oli aga tegevajakirjanikel väga raske kasutada madala üldistusastme pärast.

1970.a. läbiviidud "Edasi" lugejaskonna analüüsi kogemustele toetuv uurimus "Teie arvamus-1970?" baseerus samuti Eesti Raadio sotsioloogide koostatud elanikkonna mudelil, mida seekord osaliselt täiendati. Algandmed töödeldi Eesti Raadio Arvutuskeskuses. Uurijatel oli seekord kasutada uus matemaatiline klassifitseerimis- ja rühmitamisprogramm, mille olid välja töötanud TPI ja Arvutuskeskuse matemaatikud. Selle programmi võimalustele toetudes töötas Hagi Šein Eesti Televisiooni uurimiseks välja televaatajate klassifitseerimise meetodika, mis võimaldas üheaegselt arvestada nii vaatajate üldisemaid huve, nende aktiivsust saadete jälgimisel kui ka sotsiaal-demograafilist jaotumist. Niisugune ülesanne lahendati esimest korda meie maal ja on hinnatav eelkõige kui uus teoreetiline tase. Uurimuse tulemusi on aga võimalik senisest edukamalt ka praktikas rakendada.

1972/1973.a. tehti koostöös Eesti Raadio Arvutuskeskuse ja NEVL TA Konkreetsete Sotsiaalsete Uurimuste Instituudi töötajatega uurimus "Tallinlane mitneprogrammilises televisiooni- ja raadiosüsteemis". Uurimuse eesmärk oli kontrollida 1970.a. loodud televaatajate klassifikatsiooni, selgitada väljatallinlaste huvid ja hoiakud mitneprogrammilises tele- ja radio-programmide süsteemis. Üks kõige olulisem järeldus oli, et iga uus televisiooniprogramm, mis muutub vaatajatele kättesaadavaks (sest suurenevad tehnilised vaatamisvõimalused), on auditooriumi erinevate rühmade huvidestruktuuris kiiresti leidmas enesele kohta kui maailmepilti avardav täiendelement ega tõrju välja teiste juba omaksvõetud teleprogrammide elemente.

See teadmine võimaldab lahendada osa programmeerimisega seotud probleeme, suunata senisest teadlikumalt televaatajaid jälgima neid saateid, mida kommunikaator peab väljakujunenud situatsioonis tähtsaimaks.

Lähemas tulevikus muutub mitmeprogrammiline televisioonisüsteem reaalsuseks paljudes meie maa piirkondades ja eriti aktuaalne on ta praegu meie vabariigis. Sellest tulenevalt pöörab Eesti Televisioon tõsist tähelepanu mitmeprogrammilise televisiooni ideoloogilistele, organisatsioonilistele ja tehnilistele probleemidele.

Televisiooniprogrammide üks põhielemente on alati olnud informatsioonisaated. Nende tasemest sõltub suurel määral konkreetse kanali prestiiž. Viimastel aastatel on Eesti Televisioonis pööratud informatsioonisaadete väljaarendamisele suur tähelepanu.

1974.a. viidi Eesti Televisiooni metoodika osakonna algatusel ja tihedas koostöös TRÜ ajakirjanduse-uurijatega läbi spetsiaalne informatsiooniprogrammide võrdlev sisuanalüüs. Uurimus on suure praktilise väärtusega. Ta andis ülevaate meie infosaadete puudustest ja näitas kätte tee nendest vabanemiseks.

2. Operatiivuurimused Eesti Televisioonis.

Esimesena asus meie vabariigis auditooriumi käitumise fikseerimisele Eesti Raadio Arvutuskeskus. 1969.a. loodi raadiokuulajate-televaatajate küsitlusmudel 400 inimesest.

1960/70.a. kasutati küsitlusteks spetsiaalselt koostatud päevikut, kuhu iga küsitletu märkis nädala jooksul (esmaspäevast pühapäevani), mis kellaajal ta raadiot või telesaateid jälgis. Selliste kord kvartalis toimuvate uurimuste abil püüti kindlaks teha, kuidas käitub kuulaaja-vastaja mitmeprogrammilises tele- ja raadioprogrammide süsteemis.

1970.a. võeti operatiivuurimustes kasutusele duaalperfoorkaardid. See lubab senisest kiiremini informatsiooni töödelda.

Uurimistulemused võimaldavad optimeerida nii Eesti Televisiooni kui ka Eesti Raadio programme, koordineerida nende tööd. Peale selle võimaldab sellisel meetodil saadud informatsioon välja selgitada, millises seoses on inimeste huvid nende reaalse käitumisega valiksituatsioonis.

Mitmeprogrammiline televisiooni- ja raadiosüsteem meie vabariigis seab uurijate ette ka tulevikus väga suured ülesanded, mille õigest lahendamisest sõltub paljuski ideoloogilise töö edukus. Teaduslike programmeerimisprintsipiide väljatöötamine ja vastavad organisatoorsed abinõud (programmide operatiivse analüüsi süsteemi loomine, koordinatsioon Eesti Televisiooni, Eesti Raadio, Kesktelevisiooni ja Leningradi Televisiooni vahel, stabiilsete saatevõrkude kujundamine) on esmased ülesanded, millega tuleb televisiooniuurijatel lähematel aastatel tegelda.

3. Teatme- ja metoodikaalane töö Eesti Televisioonis.

Kõrvuti teadusliku uurimistööga tegeleb ETV metoodikaosakond ka televisioonialase teatmekirjanduse kogumisega ja teletöötajatele tutvustamisega. Osakond vahetab materjale meie maa teiste televisioonistuudiotest ja uurimiskeskustega. Pidevalt laekub kirjandust Poola, Ungari, Bulgaaria Rahvavabariigist ja Soomest. Mainitud maade esindajad on korduvalt külastanud Eesti Televisiooni.

Metoodikaosakonna eestvõtmisel on korraldatud Eesti Televisioonis mitmeid konverentse televisioonitöö aktuaalsetes küsimustes ("Foto televisioonis"-1969, "Informatsioonisaated televisioonis"-1968, "Muusikasaadete suunitlusest Eesti Televisioonis"-1970, "Informatsiooniprogrammide võrdlev sisuanalüüs"-1974 jne.) Aktiivselt osaleti üleliidulistes telereportaazi alastes seminarides "SEMPORE"-1966-1970.

Metoodikaosakonna töötajad on pidevalt informeerinud televisioonitöötajaid uurimistulemustest, osa võtnud peatoimetuste temaatiliste plaanide väljatöötamisest ja andnud metoodilist konsultatsiooni saadete ettevalmistamisel ja läbiviimisel.

IV. AUDITOOORIUMI ISEÄRASUSTE ARVESTAMINE EESTI TELEVISIOONI PROGRAMMI PLANEERIMISEL.

Kodanik A. tööpäev on läbi, eine söödud ja nõudepesugi - hoolitseva abikaasa kohus! - lõpetatud. Nüüd suundub ta elu-